

POLSKI INSTYTUT SPRAW
MIĘDZYNARODOWYCH

BIURO BADAŃ I ANALIZ

BIULETYN

nr 48 (516) • 1 października 2008 • © PISM

Redakcja: Sławomir Dębski (redaktor naczelny),
Agnieszka Kondek (sekretarz Redakcji), Łukasz Kulesa

Dialog strategiczny między Republiką Czeską a Stanami Zjednoczonymi

Rafał Morawiec

Przyjęta 19 września br. przez Republikę Czeską (RCz) i Stany Zjednoczone Deklaracja o współpracy strategicznej w dziedzinie obrony wyznacza ramy dialogu w sprawach bezpieczeństwa, który obydwie kraje nawiązały w toku negocjacji nad umową o umieszczeniu na czeskim terytorium amerykańskiej stacji radarowej. Treść dokumentu w dużym stopniu pokrywa się z treścią analogicznego porozumienia uzgodnionego przez Polskę i USA. Brak niektórych elementów w porozumieniu wynegocjowanym przez RCz odzwierciedla specyfikę czeskiego podejścia do udziału w programie obrony przeciwrakietowej.

Idea nawiązania przez Republikę Czeską i Stany Zjednoczone strategicznego dialogu w dziedzinie bezpieczeństwa pojawiła się w toku prowadzonych od stycznia 2007 r. negocjacji w sprawie udziału RCz w amerykańskim programie obrony przeciwrakietowej (MD). Gotowość strony amerykańskiej do nadania relacjom obu krajów takiego statusu była jednym z czynników przesądzających o wyrażeniu przez RCz zgody na przyjęcie amerykańskiej stacji radarowej. Zamknięcie negocjacji w tej sprawie w kwietniu br. poprzedziło formalne (w drodze wymiany not) nawiązanie przez państwa dialogu strategicznego w lutym br. Uzgodniono, iż będzie on prowadzony w formule regularnych konsultacji przedstawicieli ministerstw spraw zagranicznych, którym, w razie potrzeby, towarzyszyć będą przedstawiciele innych resortów. W preambule do umowy z 9 lipca br. o rozmieszczeniu stacji radarowej na terytorium RCz stwierdzono zaś, iż dialog ma służyć ułatwieniu współpracy i wymiany informacji w dziedzinie bezpieczeństwa międzynarodowego i odnosić się do zagrożeń, które „mogłyby mieć wpływ na integralność terytorialną, bezpieczeństwo i zdolności obronne RCz lub USA”.

Rozmowy w Waszyngtonie. Pierwsze konsultacje w formule dialogu strategicznego odbyły się w dniach 4–5 września br. w Waszyngtonie. Ich tematem były kwestie związane z budową systemu MD, modernizacją czeskich sił zbrojnych, współpracą naukowo-techniczną między obydwoma krajami, a także problem bezpieczeństwa energetycznego w Europie. Rozmowy przyniosły konkretne rezultaty w dwóch kwestiach.

Po pierwsze, podjęto polityczną decyzję przesądzającą o ostatecznym kształcie negocjowanej od ponad roku umowy regulującej status amerykańskiego personelu, który będzie stacjonował w bazie radarowej na terytorium RCz (podstawą dla jej opracowania była standardowa umowa typu SOFA). Po drugie, ustalono że przedmiot, zakres i zasady, na jakich obie strony w przyszłości prowadzić będą dialog strategiczny w sprawach bezpieczeństwa zostaną doprecyzowane i rozwinięte w Deklaracji o współpracy strategicznej w dziedzinie obrony, której projekt przedstawiła strona amerykańska.

Obydwa dokumenty zostały podpisane 19 września br. przez szefów resortów obrony – Vlastę Parkanovą i Roberta Gatesa – podczas nieformalnego posiedzenia ministrów obrony państw NATO w Londynie. Dla przyszłych relacji czesko-amerykańskich kluczowe znaczenie ma drugi z wymienionych dokumentów.

Deklaracja o współpracy strategicznej. Zarówno ogłoszona przez Polskę i USA 20 sierpnia br. deklaracja o współpracy strategicznej, jak i dokument przyjęty w Londynie, zostały skonstruowane według tego samego schematu. Deklaracja między RCz i USA zawiera (z nielicznymi wyjątkami) te same elementy, co deklaracja polsko-amerykańska, włącznie ze sformułowaniami dotyczącymi

wspólnoty wyznawanych wartości, historycznych doświadczeń itp. Identyczna jest także struktura obydwu dokumentów, w których wskazano na trzy zasadnicze dziedziny współpracy: polityczno-wojskową, wymiany informacji oraz współpracy badawczo-technologicznej i przemysłów obronnych¹. Oznacza to, że strategiczny dialog między RCz a USA, rozpoczęty *de facto* na początku września 2008 r., zyskał ten sam zakres, co trwający od 2004 r. dialog polsko-amerykański.

W deklaracji czesko-amerykańskiej nie znalazło się jednak zobowiązanie USA do „ochrony wszelkich obiektów amerykańskich” na terytorium RCz. Nie ma również akapitu poświęconego „rozszerzeniu wzajemnej współpracy w zakresie obrony powietrznej i przeciwrakietowej”, a co za tym idzie także brak jest amerykańskiej deklaracji w sprawie umieszczenia na terenie RCz dodatkowego systemu obronnego (np. rakiet typu Patriot), jaka znalazła się w deklaracji uzgodnionej przez Polskę. W sprawie modernizacji czeskich sił zbrojnych deklaracja zawiera ogólne zobowiązanie USA do pomocy w tym zakresie oraz wymienia dwa obszary szczegółowe wsparcia – samoloty transportowe i wsparcie logistyczne.

Brak wymienionych elementów w deklaracji czesko-amerykańskiej jest konsekwencją przyjęcia przez RCz innego podejścia do negocjacji z USA niż Polska. Dla strony czeskiej udział w budowie MD i obecność amerykańskich instalacji na terytorium RCz to przede wszystkim wyraz dążenia do trwałego powiązania bezpieczeństwa państwa z interesami Stanów Zjednoczonych oraz odpowiedź na postawę Rosji, która, w opinii rządu czeskiego, nie pogodziła się z utratą swoich wpływów w państwach Europy Środkowej i dąży do osłabienia więzi łączących je z innymi członkami UE i NATO². Natomiast w toku negocjacji strona czeska konsekwentnie deklarowała, że mniej zależy jej na ewentualnym bezpośrednim wzmocnieniu przez USA własnych możliwości obronnych, bardziej natomiast jest zainteresowana nawiązaniem ścisłej i długofalowej współpracy politycznej w dziedzinie bezpieczeństwa. Warto zauważyć, że w przeciwieństwie do negocjacji polsko-amerykańskich, rozmowy w sprawie udziału RCz w programie MD toczyły się bez większych trudności.

Przyszłość dialogu strategicznego. Zawarcie porozumienia w sprawie dialogu strategicznego dowodzi, że oba kraje są zainteresowane podjęciem ściślejszej współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa. Dla każdej ze stron współpraca ta będzie miała jednakże inną wagę i znaczenie. Dla USA nawiązanie „strategicznego dialogu” z RCz to stosunkowo niewielka cena za ich zgodę na przyjęcie na swoim terytorium istotnego elementu MD. Ewentualna pomoc w modernizacji czeskiej armii, czy też dopuszczenie czeskich firm do udziału w pracach nad nowymi technologiami, nie będą dla Stanów Zjednoczonych wielkim obciążeniem.

Dla rządu czeskiego strategiczny dialog z USA jest sprawą o kluczowym znaczeniu, zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i zewnętrznym. W RCz znaczna część społeczeństwa przeciwna jest udziałowi kraju w realizacji programu MD (w sierpniu 2008 r. – 51%). Sprzeciwia się temu także opozycja, która w przypadku braku jednności w koalicji rządowej może zablokować realizację całego projektu. W tej sytuacji perspektywa ścisłej współpracy ze Stanami Zjednoczonymi może być w parlamencie ważnym argumentem przemawiającym na rzecz udziału RCz w programie. W takim kontekście należy postrzegać podejmowane przez obecny czeski rząd działania mające na celu intensyfikację dialogu z USA i wypełnienie go konkretną treścią (rozmowy w Waszyngtonie).

W wymiarze zewnętrznym specjalne relacje ze Stanami Zjednoczonymi mogą wzmocnić pozycję RCz w relacjach z jej partnerami z NATO, zwłaszcza w kontekście ustaleń szczytu w Bukareszcie, na którym realizację programu MD uznano za wkład w bezpieczeństwo całego Sojuszu. Strona czeska jest także zdania, że obecność amerykańskich instalacji wzmocni pozycję kraju wobec Rosji. Wg czeskich władz korzyści polityczne mają w tym przypadku znacznie większe znaczenie niż ewentualne profity w postaci modernizacji czeskich sił zbrojnych, czy (najprawdopodobniej ograniczonego) dostępu do najnowszych technologii.

Podstawowym warunkiem kontynuowania i ewentualnego pogłębiania czesko-amerykańskiego dialogu w sprawach bezpieczeństwa jest (tak jak w przypadku współpracy polsko-amerykańskiej) wejście w życie umowy w sprawie budowy elementów MD. Kwestia ta stoi jednak pod znakiem zapytania, zarówno ze względu na sytuację w USA, gdzie wkrótce dojdzie do zmiany administracji, jak i potencjalnych trudności z ratyfikacją umowy przez czeski parlament. Kryzys w koalicji rządowej, którą w ostatnim czasie opuściło dwóch deputowanych, a także niechęć części posłów koalicyjnej Partii Zielonych do projektu, mogą utrudnić rządowi skompletowanie potrzebnej większości.

¹ Zob. B. Górka-Winter, *Porozumienia Polski i Stanów Zjednoczonych w sprawie obrony przeciwrakietowej – zakres współpracy i perspektywy realizacji*, „Biuletyn” (PISM) nr 38 (506) z 22 sierpnia 2008 r.

² Zob. R. Morawiec, *Negocjacje w sprawie umieszczenia w Republice Czeskiej elementów systemu obrony przeciwrakietowej*, „Biuletyn” (PISM) nr 11 (479) z 11 marca 2008 r.